کتێبی کورد و ئیسرائیل و کورتە خوێندنەوەیەك*.. زاهیر باهیر

کورد و ئئسرائیل، شۆڕشی ئەیلول و موساد ، یا وەکو وەرگێڕ خۆی دەڵێت ئەوەی نابێ بگوترێ...دەبێ بگوترێ ، کتێبێکی قەوارە زل، 521 لەپەڕەییە ئەو کتێبە بوو کە زۆر وێڵەی بووم بۆیە کە گەڕامەوە بۆ کوردستان ئەم هاوینە لە ناو کۆمەڵێ کتێبێکدا، ئەو یەکێکیان بوو کە کتێبخانە بە کتێبخانەی سلێمانی بە دوایدا گەڕام بەڵام دەستم نەکەوت، دواجار چومە کتێبخانەی یادگار لەسەر شەقامی پیرەمەرد، ئەویش نەیمابوو بەڵام وتی بە چاپی گەیاندتەوە چەند هەفتەیەکی دیکە چاپی نوێی پێدەگات و کۆپیم بۆ دادەنێت .

لە ڕۆژەکانی کۆتایی سەفەرەکەمدا لە بۆنەیەکی خێزانیدا لەتەك کاك ‘ هاوبیر مامۆستا ئەنوەر برزو ‘ کەوتینە یەك و قسەکردنمان لەسەر کتێب و کتێبی مێژوویی باش بوو. ئیدی ئەو ناوی کتێبەکەی لێوەرگرتم و وتی بۆت پەیدا دەکەم . دوای دوو ڕۆژێک پێش گەڕانەوەم سەرم لە کتێبخانەی یادگار دایەوە چاپی دووەمی کتێبەکە گەیشتبووە دەستیان. کاك یادگار دانەیەکی پێشکەش کردم هەر کە گەڕاشمەوە بۆ ماڵی باوکم کۆپییەکی دیکەی کتێبەکە لەسەر مێزەکە دانرابوو، دوایی بۆم دەرکەوت کە کاك هاوبیر بۆی ناردبووم . بەم شێوەیە من بوومە خاوەنی دوو کۆپی لەو کتێبە نازدارە و بۆ ئەمەش زۆر زۆر سوپاسی بێ پایانی کاك یادگار و کاك هاوبیر دەکەم.

بە گەیشتنەوەم بۆ لەندەن دەستم بە خوێندنەوەی کتێبەکە کرد، بەڵام خوێندنەوەی چ کتێبێك، کتێبێك پڕ لەو نهێنیانەی کە زۆربەی زۆرمان نەمانزانیوە و نایزانین، ئەو کەسە کەمانەشی کە زانیویانە بە هۆکارێك بێ دەنگییان لێ کردووە و ئەمەشیان لەو مێژووە گرنگە بێ ئاگا کردووە. کتێبێك کە پڕاو پڕ لە ڕاستی مێژووی بزوتنەوەی کوردی 1961 و چالاکی و جموجوڵی بارزانی، ڕۆڵی گرنگی وڵاتانی دەوروبەر و ئەمریکا و ئیسرائیل و بە ئاشکرا و بە نهێنی. کتێبێکی مێژوویی گرنگ کە ئەوەی بیەوێت بە جددی و بە ڕاستی لە مێژوی بزوتنەوەی 1961 ی کورد و کەسە چالاکەکانی نەوی چ لە کوردستان و چ لە دەرەوەی کوردستان بە ئیسرائیلیشەوە بزانێت نابێت ئەو کتێبە نەخوێنێتەوە.

لە ڕاستیدا من خۆم یەکەمجار بە ناوی ئەو کتێبە لە ڕێگای قسەکردن و بیننی کاك فوئاد مەجید میسری و کتێبە بە نرخەکەی ‘ مێژوویەکی تر’ ئاشنا بووم دواتریش لە ڕێگای کتێبی ‘ کوردی عێراقی و شیعەی لوبنانبی شای ئێرانەوە’ باشتر ئاشنا بووم. هەموو ئەمانە تامەزرۆی

خوێندنەوەی ئەو کتێبەیان لا زیاتر کردم .
بێ گومان زۆرێکمان دەڵێین ئەمە لە مێژوونوسانی ئێستادا درۆ و نادروستی لە گێڕانەوەی ڕووداوەکانی کە بە بەرچاومانەوە ڕوویان داوە دەبینین ، ئیتر چۆن بە مێژویەك کە لە لایەن کەسێکی بێانەوە نوسراوەتەوە باوەڕ بهێنین؟ پرسیارێکی ماقوڵ و بەجێیە بۆیە دەبێت هەموو کتێبێکی مێژویی یا سیاسی بە چاوێکی ڕەخنەییەوە بخوێنرێتەوە. من لێرە وەڵامی ئەو بەڕێزانەدا دەڵێم دوو هۆکار هەیە تاکو ئەمە ئەم مێژووەی کە لەم کتێبەدا نوسراوە بە ڕاست وەریگرین .
یەك : ئەم کتێبە لە لایەن کاك ‘کارزان غەفور’ەوە وەرگێڕاوە. کاك کارزان هەر وەکو وەرگێڕ کتێبەکەی نەکوردانووە بەڵکو هەموو هەڵسوکەوتێك، جالاکییەك، گەشت و باسێک، قسە و سەردانێک، دیمانە و نوسینێك کە لە ئەسڵی کتێبەکەدا کە بە زمانی عیبری نوسراوە بووبێت، کاك کارزان تێبینی خۆیی لەسەر داوە و بە ئەمەی خوێنەر و وەکو ئەمانەتێکی مێژوویش بە دەورکردنەوە و پشکنینی دەیەها سەرچاوە لەسەر هەمان بابەت و ڕووداو ساغی کردۆتەوە، ڕاستی و دروستی هەموو ئەوانەی کە باسم کردن سەلماندووە. کەهیچ دڵەڕاوکە و گومانێکی تێدا نەهێڵاوەتەوە زۆر بە زمانێکی سادەی کوردی پێتی وەریگێڕاوە.
دوو: ئەم کتێبە لە لایەن ‘ شلۆمۆ نەکدیمۆن’ەوە نوسراوە کە نوسەر و ڕۆژنامەنوسێکی دیاری ئیسرائیلە و لە هەر هەموویدا پێنای بەو دۆکۆمێنتانە بردووە کە دیارە زۆرێکیان لەبەر دەستدا بوون. ئەمیش هیچ مەبستێکی وەکو پارە و پلەی لە پشتەوە نەبووە تاکو ئەم هەموو وەختە لە خۆی بگرێتەوە و کون و کەلەبەری پەیوەندی ئیسرئیل بە بزوتنەوەی کوردییەوە بپشکنێ و بیخاتە سەر کاغەز، دواتریش نە ئەو و نە ئیسرائیلییەکان ڕەنگە قازانجێکیان لە سەرکەوتنی بزوتنەوەی کوردی بەدەست نەهێنابێت و بە مەبەستێکی تایبەتی نەبووبێت، ئەوە تا لە بەرانبەر کۆمەکی پێشکەشکراوی ئیسرائیل بە کورد، بەرپرسێکی حیزبێکی ئاینیی ئیسرائیلیش دەڵێت " من پێم وایە، کۆمەکەی ئێمە بە کوردان لەو سۆنگەوەیە، دەمانەوێ دەستی یارمەتی بە کەمینەکان لە خەباتەکەیاندا درێژ بکەین " ئا لێرەدا ئیسحاق ڕابین ، سەرۆکی حکومەت، وەڵامی دەداتەوە و دەڵێت " چونکە جوولەکەین" .
هاوکاری ئەمان تەنها بۆ یەك شت بووە: کە ئیسرائیلییەکان لە ناوچەکەدا تەنها بوون، وەکو دەوڵەت نوێ بوون و شەپۆلی بزوتنەوەی بەناو شۆڕشگێڕانەی ئەو سەردەمە کە لایەکی دونیای گرتبووەوە دژ بە ئیمپریالیزمی ئەمەریکا و بریتانیا و داژیەتیکردنی دەوڵەتی ئیسرائیلی و هاوکاتیش یەککەوتنی هێزەکانی ب□□□ك لە دەوڵەتە

عەرەبییەکان و یەکگرتنی سوریا و میسر و پەلکێشکردنی عێراقیش بە ناوی، ئەمانە هەموویان لە بەرژەوەندی ئیسرائیل نەبووە. ئەمانیش پێویستیان بە بەرەیەك هەبووە کە دژایەتی دەوڵەتی عێراق بکەن و سەرقاڵی بکەن بەو شەڕە و شێوەوە تاکو نەیپەرژێتە سەر ئیسرائیل یا کەمتر بیپەرژێتە سەری.

بە خوێندنەوەی ئەو کتێبە ئەم حەقیقەتە زۆر بە باشی دەردەکەوێت چونکە ئەوەندەی ئیسرائیلییەکان پێداگرییان لەسەر بەهێزبوونی بزوتنەوەی کوردی کردووە لە لاوازبوونی عێراق هیچ لایەکی دیکە نەیکردووە، گەر بە بارێکی دیکەدا بڵێم ئەوەندەی کە ئیسرائیل بە ئەو بزوتنەوەیە دڵسۆز و هاوکار و یارمەتیدەر بووە هەرگیز هیچ کوردێکی کوردستانەکان جگە لە خودی کامەران بەدرخان و دکتۆر عیسمەت شەریف وانلێ کەسی تر وا نەبووە . گەر تەماشای ئەم سیاسەتەی ئیسرائیل بکەیت لە پێناوی مانەوەی خۆیدا چی کردووە و چی پێشکەش بەو بزوتنەوەیە کردووە، زۆر دەچوێنرێت بە سیاسەتی کۆنی ئێرانی سەردەمی نیوەی یەکەمی چەرخی پێشوو کە هەر لەو کاتەوە تاکو ئێستا بە دوورخستنەوەی مەترسی لەسەر خۆیان، نانەوەی کووکە و شەڕ بووە لە وڵاتانی دەوروبەریان . ئەم تاکە سیاسەتە بە ئەم دوو وڵاتە جیاوازە ، لە دوو کاتی جیاوازدا و لە شوێنی جیاوازدا زۆر لەیەکچوون.

کەواتە لەبەر ڕۆشنایی ئەو دوو هۆکارەی سەرەوەدا، دەکرێت ناوەرۆکی ئەم کتێبە بە ڕاستی و دروستی وەربگرین و شتێکی لێوەفێر ببین و ڕەنگە هەندێك ڕاو بۆچوونیشمان لەسەر چالاکییەکانی ئەو بزوتنەوەیە و سەرکردەکانی و ڕێکەوتنیان لەگەڵ حکومەتی عێراق و دەستپێکردنەوەی شەڕی دوای دانوستانی ساڵی 1974 و دواتر ئاشبەتاڵیش بە باش یا بە خراپ بگۆڕێت ، تەنانەت لەسەر خودی مستەفا بارزانیش .

با ئێستاش بێمە سەر ئەو خاڵە گرنگانەی کە من لە خوێندنەوەی ئەو کتێبەدا دەرکم پێکردوون. زۆرووە کە بەڵام بە خوێندنەوەی ئەو کتێبە زۆر خۆشحاڵ بووم کە شتی نوێی لێوە فێر بووم و گەیاندمییە ئەو قەناعەتەی کە تاکە وڵاتێك ویستیبێتی کە کورد لە باشووردا لەو زوڵم زۆرەی حکومەتە یەکبەدوایەکەکانی عێراقدا ڕزگاری بێت هەر ئیسرائیل بووە وە لە ئێستەشدا لە باشور و لە باکور و لە ڕۆژئاواش ئەگەر ئیسرئیل پشتگیری کورد دژەچەوساندنەوە و زوڵم و زۆرێك کە لەسەری هەیە نەیکات ،ئەوە وڵاتێکی دیکە نییە ئەوە بکات و بەخۆشی ناکرێت.

ئەو خاڵە گرنگانەی کە لەو کتێبەدا لای من گرنگ و جێگەی سەرنجدان بووە ئەمانەن:
یەك: پەیوەندی کورد و ئیسرائیلییەکان دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمێک پێشتر لە ڕوودانی بزوتنەوەی 1961 ئەویش لە ڕێگەی دکتۆر کامەران بەدرخانەوە (میری کوردان) ئەو زۆرێك لە کەسە بە تواناکانی جوولەکە کە لە پلە و پێگەی جیا جیای حکومەتەکانی ئەوروپا و ئەمەریکادا بوون دەناسی و پەیوەندی پێیانەوە هەبوو هەروەها ئاگەداری نوسراوەکانی هەرتزل بووە. ئەو خۆشی وەکو ئەکادیمییەکی وانەبێژ لە زانکۆی سەربۆنی پاریس، توانا و لێهاتووی زۆری هەبووە. دواتریش هاوسەرگیری لەگەڵ هاوڕێیەکی کە لەگەڵ خۆیدا قوتابی بووە کردووە، ئەو کچە لە خێزانەکی دارا و دەوڵەمەند بووە ئەمەش توانایەکی دیکەی بە میری کوردان داوە. ئەم دوو هۆیە توانا و لێهاتوویی خۆی و دارایی لە ڕێکەی هاوسەرگیری لەگەڵ ئەو کچەدا، هاوکاری گەورەیان کردووە لە پەیوەندی بەدرخان و جوولەکە و ئیسرائیلییەکاندا . ئەو دەرکی بە توانا و دڵسۆزی و کاری نەکردەی جوولەکەکان بۆ بنیانانی دەوڵەتیان و دواتر پارێزگاری لێکردنی کردووە، هەر لەبەر ئەوەش ئەوانی بە نمونەیەکی باڵا و سەرکەوتو بۆ کورد و خودی کەسی بارزانی ناساندووە .
هاوکاتیش کەسە ناودار و بە تواناکانی ئیسرائیل و جوولەکە هەمیشە بە بەدرخانیان وتوە دەبێت متمانە بکەنە سەر خۆتان و نا بێت پشت بە ئەمریکا ببەستن .
بەدرخان بەڕادەیەك نزیك و دەستی ئیسرائیلییەکان بووە هەندێك جار پێشنیاری گرنگی هەم بە قازانجی ئەوان هەم کوردیش بۆ کردون. لەوانە کردنی کودەتا لە سوریادا بۆ هاتنی حکومەتێک کە سەر بەئیسرائیل بێت و ئەتۆنۆمیش بە کورد مسۆگەر دەکات، ئەوەش دەبێتە هۆی لاوازی عێراق و دەستڕانەگەیشتنی بە ئیسرائیل. گەر چی ئەم پێشنیارە لە خوارەوە پەسەند کراوە بەڵام لەسەرەوەی حکومەتی ئیسرائیلەوە ڕازی نەبوون وتراوە ” ئیسرائیل پشتگیری کوودەتا ناکات “
بەدر خان نەك هەر لە سوریا و عێراقدا هەوڵی جددی بۆ کورد و ئەتۆنۆمی بۆ کورد داوە بەڵکو لە ئێرانیش، لەرێشدا پەیام و قسە لە نێوانی ئەو و شاو دەستە و دایەرەی پادشایەتی گێڕراوەتەوە . شا دڵخۆش بووە بە کورد، ئامادەبووە کە بەدرخان، میری کوردان، بکاتە سەرۆکی ناوەندەکی زمان و ژیاری کوردی لە زانکۆی تاران بەڵام لەژێر هەل و مەرجی قورسدا، ئەمەش لای میر قەبوڵ نەکراوە .
کاتێکی دیکە شا ویستویەتی بەرخان کۆنترۆڵ بکات و لە چالاکی بخات بۆیە ئۆفەری زەوی و خانووەکەی پاریسی بەدرخان و هاوسەرەکەی بە یەك

ملیۆین دۆلار کردووە بەو مەرجەی میری کوردان بچیتە تاران لەوێ نیشتەجێ ببێت . ئەو دەوڵەت ئەو ئۆفەرە لە 10 قات لە نرخی ڕاستینەکەی خۆی زیاتر بووە، بەڵام میری کوردان ڕازی نەبووە چونکە دەیزانی گەر لە تاران دانیشێت ئیتر یانی کۆتاییهاتنی هەموو چالاکی و جموجووڵەکانی دەبوو.

دوو: بارزانی و کەسایەتی بارزانی:

لەم کتێبەدا لە کەسایەتی مەلا مستەفا زۆر زیاتر شارەزا دەبیت سەبارەت بە خۆمەڵاندنی بارودۆخەکە و پێشبینییەکانی و چالاکی و لەزانین لە مامەڵەکردن لەتەك ڕۆژنامەنوس و نوسەرە بیانیەکانەوە هەروەها گەورە سیاسییەکانی ئیسرائیلش.

بارزانی ئەوە نەبووە کە کاتی خۆی جەلالییەکان بە ئەمەیان دەناساند کە کەسێکی نەزان و نەخوێندەوار و عەشایەرە. بە خوێندنەوەی دیمانەکانی ئەو ئەم کتێبە بۆت دەردەکەوێت کە ئەو کابرایەکی زۆر سیاسی بووە، زۆر زانا و دووربین بووە زۆر دڵسۆزتر و ڕاستگۆ تر بووە لە هەموو ئەو کەسانەی دەوروبەری خۆی و نەیارەکانیشی کە ئەو دیعایانەیان بۆ دەکرد. ئەو زۆر دڵسۆز بووە بە ئەوەی کە باوەڕی پێی هەبووە وابە ئاسانیش نەدەکەوتە بەر سازشکاری و سازش لە بەرانبەر ئێرانییەکان و عێراقییەکان و تەنانەت ئیسرائیلییەکانیشدا .

لەو کتێبەدا زۆر دیمانە و دیدار لەگەڵ ئەو دا کراوە هەڵسەنگێنراوە ، کە یەکێکیان بە ناوی شمیدت ئاوا وەسفی بارزانی دەکات " ئەو هێمای شۆڕشەکەیە ، ئەقڵی جێبەجێکارێتی، سەرکردە و سەربازی و سیاسییەکەیەتی ، دڵ و ئارەزوی شۆڕشەکەیە ، پیاوێکی زۆر خۆشەویست و هاوکاتیش زۆر ترسناکە لەناو کورداندا." ئەم پەسنە، نزیکەی لای هەموو ئەو ڕۆژنامەنوسانەی کە بارزانییان لە نزیکەوە دیوە وەک یەك وایە ، "ڕەفتارە سادەکەی و مامەڵە دۆستانەکەی و زۆرزانییە خۆرهەڵاتییەکەی" سەرنجی ڕاکێشاون، هەمووشیان پێیان وا بووە کەسێکی سەقامگیر و نیازباشە ، لەوەش دڵنیا بوون ، ئەو پیاوە هەرگیز هیچی بۆ خودی خۆی ناوێ. ئەم کەسانە زیاتری لەسەر دەڵێن دەڵێن ئەو بە ڕۆژنامەنوسانی دەگووت:" من ژەنەڕاڵ نیم ، تەنها مستەفام ، پلە و پایە هیچی بۆ من گرنگ نییە ، من تەنها کوردێکی سادەم. بەڵام کەس ئازایەتی ئەوەی نەبوو تەنها بە ناوی خۆیەوە بانگی بکات."

لەگەڵ ئەو وەسفەی سەرەوەشدا مەلا مستەفا کابرایەکی زۆر دیکتاتۆر و توندوتیژ و بکوژ بووە لەگەڵ ئەوانەی کە هاودەنگ و هاوڕای نەبوون. ئەمە هەموومان باش مێژووی خوێناوی ئەو دەزانین کە تەنانەت ئامادە بوو کوڕەکەی خۆی بکوژێت، دەستی بە خوێنی دەیەها بارزانی و کەسانی

نزیک و خزمی خۆیان وەکو حەمە ئاغاو مەرگەسووری و کوڕەکانی و تەنانەت سەرکردەکانی کوردانی ئێران کە دژ بە شا و حوکمەکەی ڕاوەستابوونوە سوورن. ئەو کابرایەکی مەرکەزی بووە دەبوایە خۆی لە سەرەوەی سیاسەتەکان حیزبەکەیەوە بوایە ، ڕاو بۆچوونی خۆی دەسەپاند. ئەو گەر چی سەرەکی حیزب بووە بەڵام هیچ وەخت پلان و پرس و ڕاوێژی لەگەڵ مەکتەبی سیاسی و لیژنەی ناوەندی پارتەکەی نەکردووە و تەنانەت شێریشی نەکردووە. سەرقاڵی بارزانی بە ئیسرائیلییەکانەوە زۆر زیاتر بووە لە سەرکردەکانی خۆی. بەڵکو ئەو چەند کەسێکی زۆر نزیکی خۆی هەبووە، هەمیشە لەگەڵ ئەواندا و زۆر جاریش بە ئامادەبوونی نوێنەرەکانی ئیسرائیلیش دانیشتوەو پرس و ڕای پێکردون . ئەوانەش ئیدرس و مەسعود و دکتۆر مەحمود و سامی و شەکیب عەقراوی و کەسێك بە ناوی ‘ ئازاد’ و سێ وچوار کەسێکی دیکە بوون. لەم بارەشدا نەك هەر خودی بزوتنەوەکەی بەڵکو ئەندامانی سەرکردایەتی حیزبەکەشی بێ ئاگا بوون لە زۆربەی پلان و بڕیارەکانی بارزانی.

بارزانی زۆرزان و زیرەك بووە هەر بە هۆی ئەوەوە چەند جارێك لەو تەڵە و داوانەی بۆی نراوەنەتەوە ڕزگاری بووە. زۆر زۆر بە گومان بووە لە ساواکی ئێرانی و شا هەمیشە زانیوەتی کە ئەوان بەکاریان دەهێنن، لەگەڵ ئەوەشدا دەبوایە لە پلانەکانیا ڕاوێژی بە ئێرانییەکان بکردایە چونکە دەیزانی ئەگەر ئێران ڕێگربێت ئەوە ئیسرائیلییەکانیش چەندێك بیانەوێت هاوکاریان بکەن ناتوانن چونکە ئێران تاکە ڕێگەی گەیاندنی هاوکاری ئیسرائیل و ئەمەریکا بووە. ئەم حەقیقەتەشی هەمیشە بە ئیسرائیلییەکانی وتووە ، بەڵام چاریشی نەبووە. زۆر متمانەی بە ئیسرائیلییەکان کردووە و لە دەسەزی ئەوان بێ گومان بووە، بەردەوامیش دیاری بەهاداری بچوکی بۆو نوێنەرانە بەخشیوە . ئیسرائیلییەکانیش زۆر ڕاستگۆ بوون لەگەڵیدا.
بە ئاگایی بارزانی وای لەوە کردووە کە بزانێت چەندێك ئەم بزوتنەوەیە و حکومەتی عێراقی میللەتەکەی هیلاك کردووە کە گرانی و نەبوونی و دەردو بەڵاو ڕەو و کوشتن و بڕین ڕوی تێکردون ، جگە لەمەش ئەو هێزەکەی خۆشی زۆر باش دەناسی کە خۆڕاگر و هەمیشەیی نین، بۆیە هەمیشە ئامادە بە وتووێژ لەگەڵ حکومەت بووە، گەرچی گومانیشی هەبووە کە ناگاتە ئەنجام ، لەم بارەشدا زۆربەی وەخت وتووویژی هەندێك لەوانەی کە لە سەرەوە ناویان هاتوە کردوە. ئەمەش وەکو خۆی دەڵێت هۆکار بووە بە وەستانی شەڕ لەگەڵ حکومەتدا و چوون بەدەم بانگەشەی ئاگربەستی و ڕێککەوتنەوە .

سێ: ئیسرائیلییەکان: ئیسرائیلییەکان ئەوەندەی دەستیان بە پشتی ئەم بزوتنەوەیە بووە مەگەر دایکێک ئەوەندە دڵسۆز و خەمخۆری کۆرپەکەی بووبێت . ئەوان بە بەردەوامی نوێنەریان دووان یان سیان لای بارزانی بووە، ئەم نوێنەرانە لە هەرە نوخبە بەتوانا و پلاندانەر و خاوەنئەزموونی گەورەی سەرباری و پەیوەندی دیبلۆماسی بوون، ئەمە جگە لە هاوکاری و پەیوەندی بەرپرسی موساد لە ئێران لەگەڵ هەم نوێنەرەکانیان و هەم لەگەڵ بارزانیش دا .

ئەوەی سەرنجی منی ڕاکێشا سەبارەت بەوان لە ناو بزوتنەوەکەدا هەرگیز ئەرك و فەرمانی خۆیان بەسەر بارزانیدا نەسەپاندووە ئەگەر پلانێکیشیان بۆ دانابێت، بارزانی ڕازی نەبووبێت ئەوان پلانەکەیان خستووەتە لاوە ، یاخود کە بارزانی پرسی پێکردوون دەربارەی وتووێژی لەگەڵ عیراقییەکاندا ئەمان لە وەڵامدا پێیان وتووە چی بە باش دەزانیت بۆ گەلەکەت ئەوە بکە.
کورد کە لە شاخی هەندرێن دا گەورەترین سەرکەوتنیان بەدەستهێنا ئەوە پلانی ئیسرائیلییەکان بووە بۆ بەشداری کردنی خۆشیان . دوای ئەو سەرکەوتنەش پلانێکی تریان بۆ شەڕی زۆزك بە بارزانی دانا کە ئەگەر بارزانی ئەوەی بکردایە ڕەنگ بوایە ئاڕاستەی شەڕەکە بگۆڕایە، بەڵام نەی کرد .
بارزانی ئامادەی هەموو شتێک بووە بەڵام سنورداریی هێڕشەکانی کردووە، لە هەندێك جاردا گوێی بە ئیسرائیلییەکان ڕانەگرتووە لە ترسی بەهێزی عێراق و تۆڵەکردنەوەی سوپاکەی هەر لەبەر ئەوەش بارزانی پلانەکانی ئیسرائیلی بە تەواوی جێ بەجێ نەکردووە، هەمیشە لە تۆڵەی دوای تێشکانی خراپی سوپای عێراق ترساوە وتویەتی دواتر ئەوەی لە توانایاندا هەیە دەیکەن بەرانبەرمان .

بارزانی هۆکارێکی دیکەشی هەبووە بۆ وتووێژ لەگەڵ حکومەتی عێراق دا ئەویش خراپی بارودۆخی ئابووری کوردستان بووە : گەمارۆی ئابووری و برسێتی و نەبوونی و تد، ئەمەشی لە ئیسرائیلییەکان نەشاردەتەوە پێی وتوون " ئەو ژەنەڕاڵانەی شکستمان پێ دەهێنن ، ژەنەڕاڵێکی سەربازی نییە ، بەڵکو ژەنەڕاڵێکی ئابوورییە ، ئەو ژەنراڵە وامان لێدەکات هەموو جەنگەکە بدۆڕێنین" ئیسرائیلییەکانیش باوەڕیان پێکردووە ویستویانە یارمەتی بارزانی بدەن بۆ هێنانی پسپۆڕ لە چاندنی دەغڵ و دان و بە خێوکردنی مریشك و پەلەوەردا لەبەر بوونی ئابڵوقەدانی عێراق. لەگەڵ باوەڕبوونیش بە بارودۆخی خراپی ئابووری کەچی هێشتا بارزانی پێداگریی لەسەر هاوکاری زیاتری چەو پەی سەربازیی ئیسرائیلی کردووە زیاتر لە هەموو شتێکی دیکە.

کوردکان پلانکانی ئیسرائیلیان ب تواوی ج بج نکردوو ئیسرائیلیکانیش گرچی سرسام بوون ب ئازایتی و گیانفیدایی پشمرگ ، بام زر ب باشیش ئویان ب درکوتوو و دیانزانی ک کوردکان ناتوانن شی مدیرن بکن و ل شاخکان بن خوارو، ئوان ل ش کلاسیکییکاندا بور و ئزمووندارن .
ئم ئزموون و تگیشتنی ئیسرائیلییکان لگ کوردانــدا ئیسرائیلییکانی وا لکردوو ک تانکیان ندن ، نونری ئیسرائیل ل کوردستان ک بارودخک ب ئیسحاق ابین باس دکات ، ئو دت ، “گر کوردکان ل شاخکان بن خوارو ئو پشنیار دکات ک ئیسرائیل تنکیان پبدات”

هندك ل سرچاوکان دن موساد هاوکار و ی ل دروستکردنی پاراستندا هبوو، بام مسعود بارزانی ئم ب درۆ دخاتو، بس بگی زیاتر دبینرت ل دروستکردنی ئو دزگ سیخویی تکم و ب توانای ی گوری مووسادی تدا بینراو.
دوای ئوی ک میری کوردان ب هکاری جیا جیا لو نوندگیری و پیوندیی دیبلماسییی ک هیبوو سبارت ب پشوچوونی پرسی کورد ب تایبت ل عراقدا دکشتو ، دکتر عیسمت شریف وانل ئو دگرت دست. ئیدی ئو ک ل پوندی نوانی بارزانی و ئیسرائیل دا دبینت ، تنانت کمی ئیبراهیم ئحمد و جلال تابانی -شی زر جار بینیو هر ئمش بوو ک ل دوایدا بارزانی باوی پی نما. ب گوری ئو کتب دکرت بین دکتر وانل زمانبدیشی دژ ب دکتر کارمران بدرخان لای ئیسرائیلییکان کردووو ل کبونوکدا پی گوتون :” بدرخان ل یارییک چوو ت در، بدرخان کسکی ئرستکرات و ب ککی کاریکردیی نایت، چیتر نونرایتی هیچ لاینکی فرمی ناکات. کمک بابتیشی خستوو، تا ئست و دوای ئو هموو سانه نهنی ماونتو.”
هاوکاری ئیسرائیلییکان تا ئو ادی بوو ک ئامادبوو دستیکی تایبتی کورد لسر ئرك و تچوونیان بچت ئیسرائیل ب بشداریکردنیان ل خولی جیا جیادا و اهنان ل بواری جیا جیادا. ئم جگ ل کردنوی خولی اهنان ل ناو خودی کوردستان و ل همدانی ئیرانیشدا .
سای 1965 هر لو سادا پاش چوونی دکتر وانل ب ئمریکا بارزانی زر ب باشی سیاستی ناوچیی و نو دوتی خوندتو، زیرکان درکی بو کردوو ک هیچ دولتك یان نتویك ناتوانت بژی و بردوام بت ب هاوکاری یکك ل لاین گورکی

جیهان، بەڵام ئەو باوەڕەی بە سەقیبەتی ئەو کاتە نەبووە وتویەتی کە ئەوان فکری ئەمان پەسەند ناکەن . بۆیە بەلایەوە باش و ئاسایی بووە کە ئەمەریکا یارمەتییان بدات .
پێشبینییەکەی بارزانی تا ڕادەیەك دروست دەرچوو کاتێک کە دەشکاو بوو لە هاوپەیمانێتی شورەوی و عێراق چەکدارکردنی عێراق بە نوێترین کەرەسە و تەقەمەنی حوکومەتی عێراق، بە ئەوەی بەعسییەکان ئەمە بەو بڵێن. ئەو کە ئەمەی لە گەڵ ئیسرائیلییەکاند باس دەکرد ئەوان کەمتر باوەڕیان بەوە هەبوو . بەڵام ئەم دەیوت" عێراق ئەو چەکەی بەشەڕی ئێران نییە ، هەروەها بۆ شەڕی ئیسرائیلیش نییە ئەوە هەر بۆ کوردەتی " قسەکانی ئەو دروست هاتنە دی کە هاوپەیمانییەکەی ڕوسیا نەك هەر نەیتوانی کورد بپارێزێت لە دەست حکومەتی فاشی سەدام بەڵکو خودی شیوعییەکانی سەربەخۆشی بە نەپارێزرا و کردنییە قوربانی بەرژەوەندییەکانی خۆیان .

لە 15ی نیسانی 1965 لیڤی ئاشکۆلی سەرۆکی حکومەت کۆبوونەوەیەکی ئەنجام دا ، گەڵدا مائیری وەزیری دەرەوە و ئیسحاق ڕابینی سەرۆکی ئەرکان و سەرۆکی مووساد ئامادەی بوون، دەزی کوردان و ئەو پرسە تایبەتییەی ئیسرائیل ئەنجامی دەدات خستە ڕوو. ئامادەبووان لەسەر ئەوە کۆك بوون پێویستە (پێشەنگی بدرێتە دەزی کوردان).
لەم کتێبەدا هاتووە کە زۆرێك لە هەواڵەکانی هاوکارییەکانی ئیسرائیل بە بارزانی دەگەیشتەوە حکومەتی عێراق ، بە موسادیش ئەمە پێشبینی کراو بوو بە حوکمی زانینی بابەتی خیانەت لە یەکتر لەناو کورداندا کە مێژوویەکی درێژی هەیە ئەگەر چی ژمارەی شاندەکەش زۆر کەمیش بێت . ئەمەش دروست وابوو باشترین نموونەش ڕادەستبوونەوەی عەزیز عەقراوی بوو کە هەموو شتێکی گەیاندەوە حکومەتی عێراقی.

کردنەوەی خوولی جیاوازی فێربوون بە پێشمەرگەکان چەند جارێك بووە کە یەکێکیان لە هەمەدانی ئێران بووە و کەمێک پێشمەرگە بەشدارییان کردووە . لەوەدا نوێنەری باڵای موساد کە زۆر نزیك بووە لە بارزانییەوە وەختێکی زۆریشی لە کوردستاندا سەرف کردووە ، تێبینی ئەوەی کردووە کە " سەرەڕای نەخوێندەوای بەربڵاو لەناو کوردانیشدا ، کەچی ئاستی وەرگرتن و تێگەیشتنیان لە فێرخوازە ئێرانییەکان باشترە "
ئیسرائیلییەکان تەنانەت دکتۆری تایبەتی دانیان لە ئیسرائیلەوە بە بارزانی هێناوە لەبەر ئەوەی ئەو دانئێشەکەی هەراسانی کردووە و نەشی دەویست کە دکتۆری عێراقی ببینێت چونکە بەگومان بوو لەیان. ئەمە جگە لەوەی کە ئیسرائیلییەکان خەستەخانەی سەیاری لە گەڵ دوو

دکتۆر و نەرس دا هەڵاوە بە گەڵاڵە بە هەموو کەرەسەی پێویستەوە.
هاوکاتیش خولی فەربوونی سەرەتایی [ئیسعافاتی ئەوەلی] لەوەش زیاتریان بۆ هەندێك پێشمەرگەر کردەتەوە و فەری دەرزی لیدانیان کردون .
کیسنجەر لە کتێبەکەیدا دەڵێ: " بەیاری ڕێگریکردن لەوەی کوردەکان لە کاتی جەنگی 1973دا شەڕ دژی عێراقییەکان ئەنجام بدەن بە کەدەنگی درا لە نەوانی هەواڵگریی ئەمریکا و ئێران و شادا چونکە کوردەکان شکستیان دەهێنا، هەموو لایەنەکانیش لەسەر ئەم مەسەلەیە هاوڕا بوون ."

چوار: ئێرانییەکان :

ئێران وەکو وڵاتێکی دراوسێی جیا مەزهەب لە حکومەتە یەکبەدوایەکەکانی ئەو کاتەی عێراق، هەم وەکو ناحەزی سەرەکیش بە هەی دراوسێیەتی و کارایی دانەوەی ئەوەی لە عێراق دا ڕوودەدات هەژموونی خۆی لەسەر ئیران دەبەت ، هەمیشە گرفتێکی سەرەکی شا بووە . هەر لەبەر ئەمەش پارە و وزەیەکی زۆریان لە دەزگە جیاوازەکاندا سەرف کردووە بۆ ئاشکرابوون لە مەیل و نەت و سیاسەتی حکومەتەکانی عێراق.
لە لایەکی دیکەشەوە درەغیان نەکردووە لە دروستکردن و هاندانی هەر جۆرە ناڕەزایەتییەك لە عێراق دا دژ بە حکومەت جگە لە هەوە و بزوتنەوەی شیوعییەت. زۆر نوسراوە و زۆر وتراوە، زۆر زانراوە لەسەر هاوکاری حکومەتی ئێران بە بزوتنەوەی 1961ی کوردی لە کوردستان دا. ئەو هاوکاری و یارمەتیدانەش هەر هەمووی لە پێناوی لاوازکردنی عێراق بووە بۆ دروستکردنی هەموو گێچەڵێك بۆی. هاوکاتیش هەرگیز نەیان ویستوە کە ئەو بزوتنەوەیە بگاتە هیچ کوێیەك. هاوکارییەکان بە شێوەیەك ڕێکدەخرا و پارسەنگی بە دادەنرا نە بززوتنەوەکە کۆتایی پێ بێت و نە ئەوەندەش گەورە بێت کە بتوانێت شتێك بکات بۆ شتێك.

ئێران ئەم تاکتیکەی لای ئیسرائیلییەکان و لای ئەمریکییەکان و دەستەکانی دیکەشیان نەشاردەتەوە. کاتێ لەو دیدارەی شای ئێران لەگەڵ ڕۆژنامەی لەمەندی پاریس دا ئەنجامی داوە دەڵێ: " ئێمە پاڵپشتی سەربەخۆیی کوردانی عێراق ناکەین ، بەڵام دەخوازین کوردەکان هەموو مافەکانی خۆیان وەربگرن ، کوردەکان لە عەرەبەکان جیاوازن ."

لە وەڵامی کەسایەتییەکی پلەبالای ئێرانی لە وەڵامی پرسیاری

کەسایەتییەکی ئیسرائیلیدا سەبارەت بە دۆخی کوردان ، بەرپرسە ئێرانییەکە گوتوویەتی: " ئێمە دەخوازین ئاگری یاخیبوونی کورد لە عێراق نەڕەوێی بێت، بەڵام نامانەوێت کڵپە بسەنێت و ببێتە ئاگرەکی زەبەلاح." لە کاتێکیش کە دانوستاندن بوو لە نێوانی بارزانی و عێراق دا ، ئێرانییەکان جامی غەزەبیان بەسەر بارزاندیدا ڕژاندووە ، کاتێك کە نوێنەری ساواك دوو ساڵ بوو لەوێ بوو ڕای حکومەتەکەی خۆی ڕوون کردەتەوە و وتی : " مادام دانوستان لە نێوان عێراق و کوردان لە گۆڕێدایە، هیچ پێویستییەك بە مانەوەی نێرەدی ئێران و ئیسرائیل لە ناوچەکەدا نەماوە و شتەکی وایان پێ نییە بیکەن ."
نوسەری کتێبەکە دەڵێت بارزانی لەوە زۆر توڕە بوو وتی " بۆچی ئێرانییەکان لەوە تێناگەن ، هەکاری سەرەکی قەبوڵکردنی ئەو دانوستاندنە دۆخی خراپی ئابووریمانە . ئەگەر ئەوان هاوکاری پتریان پێشکەش بکردینایە ، ئەگەر ئێمە متمانەمان بە کەمەکی ئێرانییەکان هەبایە ، لە شەڕ بەردەوام دەبوین ، ئەو یارمەتیانەی ئەوان دەماندەن ، مەمرە و مەژییە."
ئێرانییەکان هەمیشە ڕایان وابووە پێویستە " کەلکەدارەکە ئاگراوی بمێنێتەوە، بەڵام ئاگەدار بین سەرنەکەشە بە ئاگرەکی گەورە."
کرێن کە کەسەکی پلە بەرزی موسادی ئیسرائیل بووە و لە ئێران بووە و ناو بەناو سەرێشی لە بارزانی داوە لە نامەیەکیدا کە بە ئیسرائیلی ناردووە دەنوسێت: " ئەوان(ئاماژەیە بۆ ئێرانییەکان) گوتیان بارزانی تەنها وەك ئامرازەکی سیاسی تەماشا دەکات، هەر هەندەی ئەو ئامرازەش لە کار کەوت ئیتر پێویستە لەناو ببرێت. هەموو ئەو فشارانەش خراونەتە سەری ئامانج لەیان ئەوە بووە ، لە شوێنی دروستی خۆیدا دابنرێت و لەوێش دەنیا بکرێتەوە و خۆشی بەوە بزانێت تەنها ئامرازەکە و لە بەردەم دەرگاکان ڕاوەستاوە تا خێرەکی پێبکرێت، پێویستە پێشوەخت بەوە بزانێت، تا بزانێت چۆن ڕەفتار بکات ."

دوای شەڕ بوونەوە و ڕێکەوتنی ئێران و عێراق لە 6ی ئازاری 1975 دا دەستبەردانی ئێران لە بزوتنەوەی کوردی، ئیسرائیلییەکان و ئەمریکییەکانیشی تووشی شۆك و داچڵەکین کرد . لەم بارەوە بەرپرسەکی موساد بە ناوی(ب) لەگەڵ بەرپرسەکی ساواك قسە دەکات دەڵێ زۆر سەرم سووڕما و دەش دامام بەرپرسەکەی ساواك وتی " وا پێدەچێت ئێوە لە بریتانییەکانەوە فێری چۆنیەتی بەڕێوەبردنی ئیمپراتۆرییەت نەبووبن، پێویستە لەگەڵ کوردەکان وەک کرێگرتە کار بکەیت، کاتێك ئیشەکەیان تەواو دەبێت ، چیرۆکەکەشیان کۆتایی دێت.
پێشی گووت: باشتر وایە ئیسرائیل پاڵپشتی ڕێکەوتنەکە بکات ، چونکە

کێشەی سەرەکی ئیسرائیل عێراقە ، بۆیە بەرژەوندییەکی وا دەخوازێت پشتیوانی ئەو دەستکەوتەی ئێران بکات لە شەتتولعەرب بەدەستی هێناوە . کاتێکیش (ب) ناڕەزایی لەسەر ئەو قسانە دەربڕی پیاوەکەی ساواك پێی گوت : لاوازی ئیسرائیل لەوەدایە هەستو سۆز تێکەڵ بە سیاسەت دەکات. نابێت پێشکێشکردنی یارمەتی بە کەمینەکان خۆی لە خۆیدا ئامانج بێت ، بەڵکوو ئامرازێکە بۆ بەدەستهێنانی سازش لە زۆرینە، لە نموونەکەی ئەمەشدا لە عێراق .
سیاسەتی باش ئەو سیاسەتەیە، دەزانێ چ کاتێك دەبێت واز لە یارمەتیدانی کەمینە بهێنێ، بۆ ئەوەی زۆرترین سازش بە زۆرینە بکەی ".
لە کتێبەکەدا هاتووە کە دەستبەجێ (ب) پەیوەندی بە ئیسرائیلەوە کردووە ، هەروەها بە سەرۆکی مووسادیشەوە ، لەو کاتەدا جێگری ئەو کاتەی سەرۆکی موساد دەڵێت : هەواڵەکە دەتگوت هەورە برسکەیە لێمان دەدات.
هاوکاتیش سەرۆکی موساد بە پەلە ئیسحاق ڕابینی سەرۆکی حکومەتی ئاگەدار کردەوە ئەویش لە 9ی ئازاردا لە بەردەم حکومەتەکەیدا ڕایگەیاند : " ئێران و عێراق گەیشتونەتە ڕێکەوتنێك، ناوەرۆکەکەی پشتهەڵکردنە لە کوردەکان."

پێنج ئەمەریکا:
لە کاتێکدا سوپای عێراق دوودڵ بوون لەوەی شەڕ بکەنەوە بارزانی بڕیاری دا لە هێڕشبردندا دەستپێشخەری بکات . ئەمە لە ئارشێفی سی ئای ئەی دا پارێزراوە کە لە نامەیەکدا بۆ شا لە لایەن بارزانی-یەوە نێرداراوە و ئەمریکییەکانیش دەستیان کەوتوە . نامەکە لە 17ی تەموزی 1973دا دابەوو . بارزانی داوای لە شا کردووە کە هاوکارییەکان زیاد بکات لەوە ناکات کە حکومەتی عێراق مەرجەکانی 11ی ئازار جێ بەجێبکات بۆیە ئەوان پێشبنی شەڕ بوونەوە دەکەن .
کە حکومەتی عێراق شەڕ دەستپێدەکاتەوە ئەمەریکییەکان لە سەرەتادا بە بارزانییان ڕەگەیاند کە سوپای عێراق ق حکومەتەکەی دوو دڵن لەوەی شەڕ بکەنەوە، بەڵام بارزانی بڕیاری دا لە هێڕشکردن دەستپێشخەری بکات، بەڵام بارزانی دەڵێت " بەرپرسێکی سی ئا ئەی پێی وتم ئێمە پاڵپشت لە ئامانجەکانت دەکەین ، حکومەتی عێراق ناخوازێت ڕێز لە پەیمانەکانی خۆی بگرێت، پیلان دادەنێ هێڕشێکی سەختتان بکاتە سەر، حکومەتی ئەمەریکاش ئامادەی تەواوی تێدایە یارمەتیت بدات، ئەگەر ئێستە هێڕش بکەیت بە هەموو هێزەکمانەوە لەگەڵت دەبین"
" بارزانی دەڵێت کاتێکیش لەو بەرپرسەم پرسی هاوکارییەکانمان چۆن

پێدەگات؟ گوتی: لە ڕێی ئێرانەوە. پێم گوت: ب□ام ئێرانییەکان دۆستی کورد نین ، پێی گوتم : لە هیچ مەترسە، بارودۆخی ئێران لە ژێر دەسەڵاتی خۆمانە. من نە هێڕشم دەکرد و نە ئەوکاتەش ئامادەی هێڕش بووم، ئەگەر ئەو ئامادەییەی بەرپرسەکەی سی ئای ئەی نەبوایە."

بارزانی زۆر گەشبین بوو بە وەڵامەکەی سی ئای ئەی ، بە دوای ئەو گەشبینییەدا بە گوێرەی قسەی دکتۆر بەجمەدین کەریم بارزانی هەمویانی کۆکردۆتەوە پێی گوتوون کە شەڕ دەبێتەوە عێراق بە چەکی کیماوی لێیان دەدار . ئەوانیش بۆ پارستنی خۆیان ئەو کەرەسانەی کە ڕێگری لەو چەکە دەکات کۆیان کردۆوتەوە، بەڵام بارزانی پێی وتوون عێراق بە هەرچی لێیان بدات ئەمانیش هەمان شت دژی بەکاردەهێنەوە. بە تانک لێیان بدات بە تانك وەڵامی دەدەنەوە ، بە فڕۆکە لێیان بدات ئەمانیش بە فڕۆکە وەڵامیان دەدەنەوە. دیارە بارزانی بە تەواوی باوەڕی بە قسەکانی ئەمەریکیەکان کردووە .

ئەمەریکییەکان حەزیان دەکرد کە شەڕەکە بەردەوام بێت دژ بە عێراق چونکە زۆر لە فراوانبوونی هەژموونی ڕوسیا لە ناوچەکەدا دەترسا. لە هەوڵەکانی بارزانی بۆ هاوکاری ئەمریکا بۆی ، ئەمریکاییەکان ئامادە بوون ، بەڵام کێشەکە ئەوە بووە کە تاکە ڕێگەیەك کە ئەمریکییەکان هەموو شتێك بگەی□ن□ دەستی کوردان ئێران بووە، ئێرانیش سنورەکانی داخستووە و ئامادەش نەبووە کە ئەوی ئەمەریکا دەیویست بیکات، لای ئەوان وەکو پێشتر وتبوویان " چیرۆکی کوردان تەواو بوو. "

....

- گەر دەتەوێت ئەم کتێبە نایابە بکڕیت ئەوە تکایە سەردانی کتێبخانەی یادگار لەسەر شەقامی پیرەمێرد، بەرانبەر مزگەوتی بن تەبەق بکە . بەڕاستی خوێندنەوەی گرنگ و سوودمەندە

Zaherbaher.com